

Східноєвропейський національний університет ім. Лесі Українки
Бібліотека

Серія "Дослідники Волині. Дати і долі"
Вип. 15.

Микола Теодорович
(1856–1917?)

Біобібліографічний нарис до 160-річчя від дня народження

ЛУЦЬК – 2016

З-поміж плеяди творців історії та культури Волині, які мешкали в цьому краї в другій половині XIX – на початку XX ст., таких, як С. Барановський, А. Братчиков, С. Гамченко, Л. Крушинський, В. Пирогівський, Л. Рафальський, А. Сендульський, М. Трипольський, О. Фотинський та інші, найбільш потужною постаттю в останній чверті XIX ст. виступив педагог, вчений-красзнавець, громадсько-науковий і церковний діяч, автор п'ятитомника «Історико-статистичного опису Волинської єпархії» Микола Іванович Теодорович, якому у 2016 році виповнюється 160 років від дня народження.

Народився 1856 р. в сім'ї священника. В 1879 р. закінчив Литовську духовну семінарію у Вільно (нинішній Вільнюс), де готували в ті часи духовенство для православних єпархій північно-західного регіону Російської імперії. Вищу церковну освіту здобув у Санкт-Петербурзькій духовній академії, куди, як правило, направляли лише найбільш здібних семінаристів.

В серпні 1883 р. призначений викладачем Священного Письма у званні кандидата з правом на магістра у Волинську духовну семінарію в м. Кременці. З цього часу розпочинається волинський період у діяльності М. Теодоровича, який тривав до 1899 року. Був обраний членом-кореспондентом Московського археологічного товариства. Активно друкувався в газеті «Волинські єпархіальні відомості» (м. Житомир). На цей час припадають перші спроби створити історико-статистичний опис Волинської єпархії.

З 1899 року розпочинається період його педагогічної та наукової діяльності у Царстві Польському, який ще майже не досліджений. З різних джерел відомо,

що Микола Теодорович спочатку працював інспектором народних училищ Калішської та Седлецької учбових дирекцій на Підляшші та одночасно викладав у духовній семінарії. В 1906 році він згадується вже як начальник Радомської учбової дирекції, а через кілька років він вже інспектор Маріїнського Жіночого Інституту у Варшаві. Саме звідти надходять останні його наукові матеріали по історії Волині.

З початком Першої світової війни, як свідчать окремі сучасники, М. Теодорович разом з Інститутом був евакуйований у м. Саратов, куди були вивезені ряд державних установ, навчальних закладів та тисячі біженців із Заходу України. Подальша доля, точна дата смерті і місце поховання Миколи Івановича невідомі.

Микола Теодорович відзначився історико-краєзнавчими працями з питань минулого Волині, зокрема, розвитку міст, церкви та освіти («Історико-статистичний опис церков і парафій Волинської єпархії» (1888–1889), «Місто Володимир-Волинський» (1893), «Волинська духовна семінарія. Історичний нарис» (1901). В них наведено багатий фактичний матеріал з історії та археології волинського краю з найдавніших часів до кінця XIX ст. Для збору матеріалів для своїх творів М. Теодорович об'їздив найвіддаленіші куточки Волинської губернії і впродовж 1886–1899 років неодноразово бував у м. Луцьку, тодішньому повітовому центрі. Під час вивчення історії храмів Луцька та Луцького повіту, він досліджував також старовинну Покровську церкву, як найдавніший православний храм міста. Вже в наш час керуючий Волинською єпархією УПЦ митрополит Луцький та Волинський Ніфонт доклав значних зусиль щодо сприяння у виданні та популяризації праць М. І. Теодоровича.

Дослідження М. І. Теодоровича – це результат ретельного вивчення архівних матеріалів, документів про діяльність церковних установ, великої кількості опублікованих та неопублікованих джерел, численної інформації, наданої йому різними особами. Тут містяться важливі та цікаві етнографічні замітки, аналітичні підсумки топонімічних розвідок, особисті спостереження тощо.

Рекомендовані і використані джерела:

1. Теодорович М. І. Волинь в описі міст, містечок і селищ в церковно-історичному, географічному, етнографічному, археологічному і ін. відношеннях. Історико-статистичний опис церков і приходів Волинської єпархії : [іст.-стат. опис]. Т. 5. Ковельський повіт / М. І. Теодорович ; авт. ідеї та упоряд.: Г. Я. Гулько, В. П. Марчук, І. М. Пасюк. - Репр. відтворення вид. 1903 р. - Луцьк : Іванюк В. П., 2008. - 559, [13] с. - (Старожитності Волині).
2. Теодорович М. І. Місто Володимир Волинської губернії в зв'язку з історією Волинської єпархії : іст. опис / М. І. Теодорович ; авт. ідеї та упоряд.: Г. Гулько, І. Пасюк. - Репр. відтворення вид. 1893 р. - Луцьк : Твердиня, 2008. - 248 с. - (Старожитності Волині).

63.3(4УКР-4ВОЛ)

Т 33

63.3(4УКР-4ВОЛ)

Т 33

3. Теодорович М. І. Святкування 900-річного ювілею Волинської Єпархії (10, 11 і 12 травня 1892 року) : [іст. опис] / М. І. Теодорович ; [авт. ідеї та упоряд.: Г. Гулько, І. Пасюк, В. Марчук]. - [Репр. відтворення вид. 1898 р.]. - Луцьк : Твердиня, 2008. - 280 с. - (Старожитності Волині).

86.372(4УКР-4ВОЛ)

Т 33

4. Баженов Л. В. М. І. Теодорович – видатний дослідник історії Волині останньої чверті XIX – початку XX ст. [Електронний ресурс] / Л. В. Баженов // Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Історичні науки. – Кам'янець-Подільський, 2011. – Т. 21. – С. 64–71. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Npknpu/2011_21/20_5.pdf (дата звернення: 01.06.16). – Назва з екрана.

5. Бойко М. Достойна пам'ять про Миколу Теодоровича : [учитель Волин. духов. семінарії] / М. Бойко // Літопис Волині : наук.-попул. зб. волинознавства / Ін-т Дослідів Волині ; голов. ред. М. Подворняк. – Вінніпег, 1971-1972. – Чис. 10/11. – С. 19–21.

63.3(4УКР-4ВОЛ)я43

Л 64

6. Дмитренко А. А. Питання етнографічного краєзнавства в праці М. Теодоровича "Волинь в описании городов, местечек и сел" / А. А. Дмитренко // Історія та сучасність Православ'я на Волині : матеріали І наук.-практ. конф., 13-14 груд. 2010 р. / Укр. православ. церква, Волин. єпархія, Волин. духов. семінарія. - Луцьк, 2011. - С. 206-211. - Бібліогр.: 7 назв.

86.372(4УКР-4ВОЛ)

I-90

7. Дмитренко А. Святково-обрядова культура поліщуків в праці М. Теодоровича "Волинь в описании городов, местечек и сел... Ковельский уезд" / А. Дмитренко // Минуле і сучасне Волині та Полісся : Ковель і ковельчани в історії України та Волині : матеріали XII Всеукр. наук. іст.-краєзнав. конф., присвяч. 12-й річниці Незалежності України і 485-й річниці надання Ковелю Магдебурз. права, м. Ковель, 23-24 жовт. 2003 р. : зб. наук. пр. : [у 2 ч.] / Волин. облдержадмін. [та ін.] ; [відп. за вип.: Г. В. Бондаренко, А. М. Силюк]. - Луцьк, 2003. - Ч. 1. - С. 56-62.

63.3(4УКР-4ВОЛ)

М 62

8. Івннікова Л. Етнографічний образ Південно-Східної Волині в дослідженні Миколи Теодоровича / Л. Івннікова // Нар. творчість та етнологія. - 2015. - № 3. - С. 22-27. - Бібліогр.: 4 назви.
9. Історія та сучасність Православ'я на Волині : матеріали наук.-практ. конф., 13-14 груд. 2010 р. / Укр. Православ. церква, Волин. єпархія, Волин. духов. семінарія. - 2-е вид. - Луцьк : Видавн. від. Волин. єпархії УПЦ, 2013. - 222 с. - Пам'яті реліг. краєзнавця XIX ст., викл. ВДС М. І. Теодоровича.

86.372(4УКР-4ВОЛ)

I-90

- 10.Малімон Н. Теодорович повернувся у Луцьк / Н. Малімон // Віче-інформ. - 2010. - 20-26 трав. - № 20. - С. 9. – У Луцьку встановили пам'ятник Миколі Івановичу Теодоровичу.
- 11.Пам'ятник волинському літописцю // Волин. газ. - 2010. - 20 трав. - № 21. - С. 2.
- 12.Питання краєзнавства за науковим доробком Миколи Теодоровича "Історія міста Кременця" // Українська еліта Волині першої половини ХХ ст. : нариси життя та діяльності : монографія / І. Б. Скакальська. - Тернопіль, 2012. - С. 40-48.

63.3(4УКР-9ВОЛ)6-8

С 42

- 13.Силюк А. Микола Теодорович : бібліогр. нарис / А. Силюк // Минуле і сучасне Волині : Олександр Цинкаловський і край : матеріали ІХ наук. іст.-краєзнав. міжнар. конф., 20-23 січ.1998 р. / Волин. держ. ун-т ім. Лесі Українки [та ін.] ; відп. ред. Г. В. Бондаренко. - Луцьк, 1998. – С. 77–79.

63.3(4УКР-4ВОЛ)я431

М 62

- 14.Стасюк С. М. І. Теодорович і його праці як приклад подальшого розвитку краєзнавства у трактуванні священиків Волинської єпархії УПЦ / С. Стасюк // Історія та сучасність Православ'я на Волині : матеріали І наук.-практ. конф., 13-14 груд. 2010 р. / Укр. православ. церква, Волин. єпархія, Волин. духов. семінарія. - Луцьк, 2011. - С. 223-227. - Бібліогр.: 7 назв.

86.372(4УКР-4ВОЛ)

І-90

- 15.Микола Теодорович про м. Ковель (1903 р.) // Минуле і сучасне Волині та Полісся : Ковель і ковельчани в історії України та Волині : матеріали ХІІ Всеукр. наук. іст.-краєзнав. конф., присвяч. 12-й річниці Незалежності України і 485-й річниці надання Ковелю Магдебурз. права, м. Ковель, 23-24 жовт. 2003 р. : зб. наук. пр. : [у 2 ч.] / Волин. облдержадмін. [та ін.] ; [відп. за вип.: Г. В. Бондаренко, А. М. Силюк]. - Луцьк, 2003. - Ч. 1. - С. 258-286.

63.3(4УКР-4ВОЛ)

М 62

- 16.Ящук В. Микола Теодорович – про історію волинських сіл [Електронний ресурс] / В. Ящук // Радивилів. info : сайт. – Електрон. дані. – Радивилів, 2016. – Режим доступу: <http://www.radyvyliv.info/mikola-teodorovich-pro-istoriyu-volinskix-sil.html> (дата звернення: 01.07.16). – Назва з екрана.

Микола Теодорович (1856-1915?) [Електронний ресурс] : біобібліогр. нарис до 160-річчя від дня народж. / Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, Бібліотека ; уклад. Л. Дейнека. - Луцьк, 2016. - Бібліогр.: 16 назв. – (Дослідники Волині. Дати і долі ; вип. 13).

Подано біографічні відомості про вченого-краєзнавця, громадсько-наукового і церковного діяча М. Теодоровича та бібліографічні матеріали про його діяльність.

ББК 63.3(4УР-4ВОЛ)я1